

Oneerlijke melkconcurrentie

Het effect van verbruiksbelasting
op de (plantaardige) melkconsumptie

Juni 2024

Inleiding

De overheid heft belasting op de verkoop van alcoholvrije dranken, zoals frisdrank, alcoholvrij bier en plantaardige melk. Deze verbruiksbelasting is per 1 januari 2024 gestegen van 9 cent naar 26 eurocent per liter.¹

De overheid wil de verhoogde verbruiksbelasting strategisch inzetten om consumenten te helpen verantwoordere keuzes te maken. Zo is mineraalwater uitgesloten van verbruiksbelasting, omdat mineraalwater een gezonde keuze is vergeleken met andere alcoholvrije dranken. Ook sojamelk met toegevoegde vitamine B12 en calcium is uitgesloten. Toch heeft de huidige aanpak niet het gewenste effect, doordat dranken met zeer veel suiker evenveel belast worden als dranken met weinig suiker én doordat koemelk is vrijgesteld van verbruiksbelasting. Zuiveldranken, ongeacht hoe ongezond, milieuvervuilend en dieronvriendelijk deze zijn, hebben een belastingvoordeel ten opzichte van meer verantwoorde alcoholvrije dranken.

Dit beleid heeft perverse effecten. Zo is chocolademelk vrijgesteld van verbruiksbelasting, terwijl deze drank meer suiker bevat dan cola. Ook zijn er fruitsapmerken – zoals Appelsientje, Dubbelfriss en Coolbest – die een kleine hoeveelheid zuivel toevoegen aan hun limonadedranken om de verbruiksbelasting te ontlopen.²

Tweede Kamer aan zet

Op 1 januari 2026 wil de overheid een verandering doorvoeren in de belastingheffing op alcoholvrije dranken, zodat dranken zwaarder worden belast naarmate ze meer suiker bevatten.³ Het is nog aan de Tweede Kamer om te beslissen of er dranken worden vrijgesteld van deze belasting en zo ja, welke. Het kabinet heeft daarom vijf mogelijkheden uitgewerkt en voorgelegd aan de Tweede Kamer, waarover binnenkort gedebatteerd wordt:

1. Geen enkele alcoholvrije drank krijgt een uitzondering.
2. Een uitzondering voor mineraalwater.
3. Een uitzondering voor mineraalwater en koe- en sojamelk met een laag suikergehalte.
4. Een uitzondering voor mineraalwater en alle koe- en sojamelk. Pure vruchten- en groentesappen worden belast met het laagste tarief.
5. Een uitzondering voor mineraalwater, alle koe- en sojamelk en alle pure vruchten- en groentesappen.

Ontwikkeling melkconsumptie

Omdat de Tweede Kamer binnenkort een besluit neemt over de invulling van de verbruiksbelasting, is het belangrijk om te weten wat de gevolgen zijn van de heffingswijziging in 2024. Daarom analyseerde Wakker Dier de prijsontwikkeling van koemelk en plantaardige melk in supermarkten. Ook onderzocht ze de ontwikkeling in de volumeverkoop van beide categorieën.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/koopkracht/verhoging-belasting-op-frisdrank>

² <https://radar.avrotros.nl/artikel/waarom-zit-er-ineens-melkvet-in-mijn-dubbelfriss-of-appelsientje-60489>

³ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/04/26/vijf-mogelijke-varianten-om-verbruiksbelasting-in-te-delen-naar-suikergehalte>

Prijzontwikkeling supermarkten

Wakker Dier analyseerde de ontwikkeling van de gemiddelde literprijzen van houdbare en verse melk van de supermarktketens Albert Heijn, DekaMarkt, Dirk, Hoogvliet, Jumbo, Plus en Vomar. Deze supermarkten vermelden het assortiment en de productprijzen op hun website. Wakker Dier analyseerde online de prijsontwikkelingen van bijna 350 melkproducten.

Per supermarkt werd gekeken naar zowel koemelk (magere, halfvolle en volle melk) als plantaardige melk (soja-, haver-, rijst-, en amandelmelk). De standaardprijzen – prijzen exclusief tijdelijke kortingen – werden op vier momenten gepeild. Eenmaal voorafgaand aan de heffingswijziging: in december 2023. En driemaal na de heffingswijziging: begin januari, eind februari en eind mei 2024.

Op 1 januari 2024 is de verbruiksbelasting op plantaardige melk verhoogd met 17,3 eurocent per liter. De prijs van plantaardige melk is sinds deze belastingwijziging met 12 cent gestegen (Tabel 1). Een deel van de sojamelkproducten is uitgezonderd van deze belastingverhoging: sojamelk met toegevoegde vitamine B12 en calcium. Wanneer we de prijsontwikkeling op sojamelk buiten beschouwing laten, is de literprijs van plantaardige zuivel dit jaar gestegen met 16 eurocent. Dit betekent dat supermarkten de gestegen verbruiksbelasting grotendeels verrekenen in hun productprijzen. Koemelk is vrijgesteld van de verbruiksbelasting en is 4 eurocent per liter goedkoper geworden.

Tabel 1

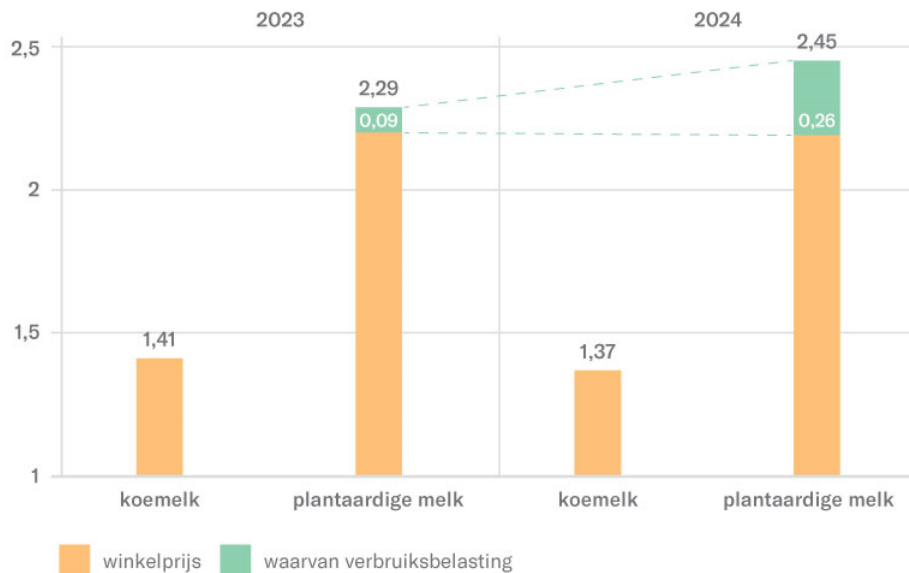
Ontwikkeling Gemiddelde literprijs in euro's van melkproducten

producttype	december 2023	januari 2024	februari 2024	mei 2024	prijzontwikkeling
koemelk	1,41	1,39	1,38	1,37	-0,04
plantaardige melk	2,16	2,25	2,22	2,28	+0,12
plantaardige melk exclusief sojamelk	2,29	2,41	2,37	2,45	+0,16

Momenteel is koemelk per liter €1,08 goedkoper dan plantaardige melk (Figuur 1). Koemelk is hiermee 79 procent goedkoper.

Figuur 1

Gemiddelde melkprijs in euro's per liter: voor en na de heffingswijziging (december 2023 vs. mei 2024).

Uiteindelijk bepaalt de supermarkt wat consumenten voor melk betalen. De prijsstijging van plantaardige melk varieert sterk tussen supermarktketens (Tabel 2). Bij Hoogvliet en DekaMarkt steeg de prijs van plantaardige melk het hardst: zelfs hoger dan de door de overheid opgelegde belastingverhoging van 17 eurocent.

Tabel 2

Prijsontwikkeling per supermarktketen van plantaardige melk, exclusief sojamelk. Euro's per liter in december 2023 en mei 2024.

supermarkt	december 2023	mei 2024	prijsstijging
Albert Heijn	2,47	2,64	0,17
Dekamarkt	2,30	2,48	0,18
Dirk	2,25	2,38	0,13
Hoogvliet	2,24	2,44	0,20
Jumbo	2,25	2,37	0,12
Plus	2,25	2,39	0,14
Vomar	1,98	2,06	0,08
gemiddeld	2,29	2,45	0,16

Verkoopcijfers melk

Wakker Dier analyseerde het effect van de verhoogde verbruiksbelasting op de verkoop van koemelk en plantaardige melk op basis van verkoopcijfers van marktonderzoeksbureau Circana. De totale verkoop in kilo's door Nederlandse supermarkten in de eerste 20 weken (tot medio mei) werd vergeleken tussen de jaren 2022, 2023 en 2024. De productcategorieën waren houdbare en verse melk: koemelk (magere, halfvolle en volle melk) en plantaardige melk (soja-, haver-, rijst- en amandelmelk).

De consumptie van koemelk daalt al decennia. Tussen 2005 en 2022 ging het bij magere, halfvolle en volle melk om een daling van 25 procent, blijkt uit consumptiecijfers van Wageningen University & Research.⁴

De verkoopcijfers van Circana laten zien dat de verkoop van koemelk van 2022 op 2023 fors daalde met -3,8 procent (Tabel 3). Van 2023 op 2024 vlakke de daling af naar -2,2 procent.

Tabel 3

Volumeverkoop (kg) van melk door supermarkten in de eerste 20 weken.

producttype	2022	2023	2024	Daling 2023 vs. 2024
koemelk	596.482.585	573.880.460	561.364.764	-2,2%
plantaardige melk	60.811.749	61.820.253	57.621.172	-6,8%
plantaardige melk exclusief sojamelk	43.553.071	44.742.073	41.150.419	-8,0%

Daarentegen steeg de verkoop van plantaardige zuivel de afgelopen jaren structureel.^{5,6} Eind 2022 voorspelde de Rabobank dat deze groei zou doorzetten.⁷

De verkoopcijfers van Circana bevestigen een stijgende verkoop van plantaardige melk van 2022 op 2023 (Tabel 3). Echter, sinds de invoering van de verhoogde verbruiksbelasting daalde de verkoop van plantaardige melk juist: met -6,8 procent. Sojamelk met toegevoegde vitamine B12 en calcium is vrijgesteld van verbruiksbelasting. Als sojamelk buiten beschouwing blijft, is de daling nog sterker: -8,0 procent.

⁴ WUR 2023. *Melk(producten), boter, kaas en eieren*. Online beschikbaar via: <https://d1s9filwltqj9.cloudfront.net/app/uploads/2023/06/30115702/2023-WUR-Consumptie-zuivel-en-eieren-1.pdf>

⁵ ABN Amro 2021. Online beschikbaar via: <https://www.abnamro.nl/nl/zakelijk/insights/sectoren-en-trends/food/haver-snelst-groeiende-segment-in-alternatieve-zuivel.html>

⁶ Good Food Institute Europe 2022. *Nederland: Inzichten in de retailmarkt voor plantaardige voedingsmiddelen*. Pagina 6. Online beschikbaar via: <https://gfi-europe.org/wp-content/uploads/2023/04/Translated-Netherlands-report.docx.pdf>

⁷ <https://www.foodbusiness.nl/artikel/10901686/melkvervangers-houden-stevige-groei-vast>

Conclusie

Sinds de verhoging van de verbruiksbelasting op non-alcoholische dranken steeg de supermarktprijs van plantaardige melk – haver-, rijst-, en amandelmelk – gemiddeld met 16 eurocent per liter. Supermarkten verrekenen de gestegen verbruiksbelasting grotendeels door in hun productprijzen, waardoor consumenten direct in hun portemonnee worden geraakt.

Consumenten worden door deze prijsstijging ontmoedigd om een diervriendelijkere en milieuvriendelijkere keuze te maken. Verkoopdata van supermarkten laten een ongekende daling zien van plantaardige melk. In de eerste twintig weken van 2024 lag de verkoop van plantaardige melk, exclusief sojamelk, 8 procent lager dan in de dezelfde periode het jaar ervoor.

Overheid werkt plantaardig actief tegen

De overheid heeft als doelstelling dat Nederlanders meer plantaardig gaan consumeren: in 2030 komt 50 procent van onze eiwitten uit plantaardige producten, waar dit momenteel 40 procent is. Om deze eiwitverhouding te behalen, zullen Nederlanders ook minder dierlijke zuivel moeten consumeren. Maar met de huidige verbruiksbelasting werkt de overheid de eiwittransitie juist actief tegen.

Bij plantaardige melk gold eerder al een verbruiksbelastingtarief van 9 eurocent per liter en dit is sinds 1 januari 2024 met 17 eurocent verhoogd naar 26 eurocent per liter. De overheid veroorzaakt hiermee actief een concurrentievoordeel voor koemelk, aangezien deze is vrijgesteld van verbruiksbelasting. Koemelk had eerder al een concurrentievoordeel door de vrijstelling op verbruiksbelasting en sinds 2024 is dit voordeel nog groter geworden. Hierdoor kon de supermarktprijs dit jaar met 4 eurocent per liter dalen.

Daarnaast gelden voor de productie van koemelk ook diverse subsidievoorstellen. Voor gangbare melkveehouders vormen subsidies maar liefst 6 procent van hun totale omzet.⁸ Burgers betalen mee aan deze subsidies door middel van belastingheffingen.

Verder is de productie van koemelk schadelijk voor het milieu en dragen burgers gezamenlijk de kosten om deze schade te herstellen. Zo berekende Quivertree in 2016 dat een liter melk 62 eurocent aan maatschappelijke kosten met zich meebrengt.⁹ Onderzoeksbureau CLM raamde de maatschappelijke kosten in 2017 op 20 a 60 eurocent per liter melk.¹⁰ Doordat subsidieregelingen en financiering van milieumaatregelen achter de schermen plaatsvinden, lijkt koemelk in het supermarktschap veel goedkoper dan dat deze daadwerkelijk is.

Eerlijke melkconcurrentie

Sinds 1 januari 2024 versterkt de overheid de oneerlijke concurrentie tussen dierlijke en plantaardige melk, door plantaardige melk 17 eurocent per liter duurder te maken. Dit heeft aantoonbaar effect op de verkoop van plantaardige melk. Als de overheid stopt met het frustreren van de melkmarkt, dan zou de daaruit volgende prijswerking consumenten helpen om vaker te kiezen voor de meer verantwoorde, plantaardige melk.

Wakker Dier wil dat het loont om verantwoord te consumeren. Momenteel geldt echter een financieel voordeel voor de meest dieronvriendelijke en milieuvervuilende categorie: koemelk. Wakker Dier roept op om koemelk minimaal op gelijke wijze te belasten als plantaardige melken.

⁸ WUR 2020. *Agro-Nutri Monitor 2020*. Pagina 153, Tabel 6.5. Online beschikbaar via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-a501c8ce-62d6-4516-a670-a3f886daa2fb/pdf>

⁹ Quivertree 2016. *De echte prijs van melk*. Pagina 14. Online beschikbaar via: https://www.ngpf.nl/wp-content/uploads/2016/02/NGPF_RAPPORT_ECHTE_PRIJS_MELK_240216.pdf

¹⁰ CLM 2017. Pagina 24. *Meerkosten duurzame melkveehouderij*. Online beschikbaar via: <https://www.clm.nl/wp-content/uploads/2021/09/920-Rapportage-Meerkosten-MVH-totaal.pdf>